

ЯКОВЛЄВ П. О.,кандидат юридичних наук, докторант
(Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна)

УДК 351.746:007(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.3.27>**ОБ'ЄКТ І ПРЕДМЕТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

У статті розкривається зміст і пропонується авторський варіант тлумачення таких категорій, як об'єкт і предмет державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки України. Об'єктом державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки запропоновано вважати суспільні відносини, які формуються у процесі державно-владної діяльності уповноважених органів управління, спрямованої на забезпечення життя важливих інтересів особи, суспільства і держави в інформаційній сфері. Зазначено, що як інтереси особи в інформаційній сфері, так і інтереси суспільства та держави визначаються здебільшого актуальними загрозами, а також ступенем впровадження досягнень глобального і національного технічного прогресу у сфері формування й оперування інформаційними даними.

Предметом державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки запропоновано розуміти визначену у законодавстві компетенцію уповноважених органів управління в означеній сфері, їх функціональне навантаження, нормативно визначені загрози у сфері інформаційної безпеки України, а також пріоритетні напрями державної політики у цій сфері. Предмет державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки розкривається через нормативну деталізацію відповідних пріоритетів державної політики (створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них; удосконалення повноважень державних регуляторних органів, які здійснюють діяльність щодо безпеки інформаційного простору держави, створення ефективного механізму виявлення, фіксації, блокування та видалення з інформаційного простору держави шкідливої інформації). Наголошено на тому, що за умов прискореного розвитку науково-технічного прогресу і розвитку новітніх форм обробки і використання інформації об'єкт і предмет державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки потребує постійної кореляції на рівні нормативного забезпечення.

Ключові слова: Україна, інформація, інформаційна безпека, інформаційне поле, державне регулювання, об'єкт державного регулювання, предмет державного регулювання.

Yakovlev P. O. An object and article of government control are in the field of providing of informative safety of Ukraine

In the article maintenance opens up and offered authorial variant of interpretation of such categories as object and article of government control in the field of providing of informative safety of Ukraine. In the field of providing of informative safety it is suggested the object of government control to count public relations, that is formed in the process of the state-imperious activity of the authorized organs of management, sent to providing vitally of important interests of person, society and state in

an informative sphere. It is marked that both interests of person in an informative sphere and interests of society and state are determined, mostly, actual now to time by threats, and also degree of introduction of achievements of global and national technical progress in the field of forming and operating informative data.

In the field of providing of informative safety it is suggested the article of government control to understand certain in a legislation competence of the authorized organs of management in the marked sphere, them functional loading, normatively certain threats in the field of informative safety of Ukraine, and also priority directions of public policy in the field of it. The article of government control in the field of providing of informative safety opens up through the normative working out in detail of corresponding priorities of public policy (creation of the integrated system of estimation of informative threats and operative reacting is on them; improvement of plenary powers of public regulator organs, that carry out activity in relation to safety of informative space of the state, creation of effective mechanism of exposure, fixing, blocking and moving away from informative space of the state of harmful information). It is marked that in the conditions of speed-up development of scientific and technical progress and development of the newest forms of treatment and use of information an object and article of government control in the field of providing of informative safety need permanent correlation at the level of normative providing.

Key words: *Ukraine, information, informative safety, informative field, government control, object of government control, article of government control.*

Вступ. Сталий розвиток України, як і будь-якої іншої демократичної держави сучасного світу, неможливо уявити без ефективного державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки й охорони прав громадян як учасників інформаційних відносин. Інформація сьогодні стала найважливішим засобом організації політичного, економічного, духовного та соціального життя суспільства, ресурсом функціонування системи органів державної влади, а процеси її обміну становлять підґрунтя формування кожної окремої особистості [1]. Відповідно, визначальне значення інформації для економічного, гуманітарного і військово-політичного розвитку держави зобов'язує розробляти та втілювати ефективні управлінські заходи протидії інформаційним диверсіям та іншим формам протиправного посягання на інформаційну безпеку з боку окремих держав і контрольованих ними суб'єктів. У зазначеному аспекті актуальним питанням юридичної науки залишається комплексна наукова розробка об'єкта і предмета державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки України.

Постановка завдання. Загальною метою статті є висвітлення на основі аналізу актів чинного законодавства сутності об'єкта і предмета державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки України на сучасному етапі державотворення. Досягнення зазначеної мети також передбачає з'ясування співвідношення об'єкта і предмета державного регулювання інформаційної безпеки України, виокремлення специфіки предмета й окреслення ролі основних інституцій адміністративного управління у сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Інформаційною основою статті стали напрацювання науковців, які займалися розробкою означених питань, зокрема таких, як О.В. Левченко, С.О. Лисенко, Г.П. Ситник, К.В. Тарасенко та ін. Проте питання державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки потребують подальшої розробки й удосконалення.

Результати дослідження. Державне регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки є самостійним напрямом управлінської політики держави, який розглядається крізь призму двох базових взаємопов'язаних складників – об'єкта і предмета регулювання.

У найбільш загальному вигляді сутність об'єкта державного регулювання розкривається при відповіді на запитання про те, що саме зазнає регулятивного впливу у процесі

та результаті діяльності із державного регулювання [2, с. 53]. Визначаючи об'єкт державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки держави, слід відзначити, що воно є різновидом соціального регулювання. Об'єктом соціального управління загалом є соціальні відносини та процеси у суспільстві як явище. Тобто йдеться про соціальні зв'язки, які формуються у процесі взаємодії фізичних, юридичних осіб між собою і підпадають під регулюючий вплив держави за допомогою права як складного комплексу засобів і методів правового регулювання задля детермінації їх правової поведінки [3, с. 25]. Державне регулювання певної сфери та (або) сектору суспільних відносин здійснюється суб'єктами регулювання відповідно до його спеціалізації. Коло таких суб'єктів значне. Воно представлене вертикально інституцій виконавчої влади (уряд, міністерства, державні комітети, інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації); посадовими і службовими особами цих інституцій, які наділені державно-владними повноваженнями [4].

Якщо говорити про об'єкт державного регулювання саме у сфері інформаційної безпеки, то слід акцентувати увагу на тому, що відштовхуватися варто від категорії «безпека», яка є складною і багатоаспектною. Безпека є найбільшою потребою людини, за відсутності якої не може існувати ані сама людина, ані суспільство, ані держава [5, с. 104]. Відповідно, забезпечення безпеки є питанням перманентного виживання, правопорядку й організованості. Приєднуючись до думки Г.П. Ситника, безпеку суспільства (суспільну безпеку) ми будемо розуміти як стан захищеності життєво важливих інтересів соціальних груп і суспільства загалом, за якої забезпечуються їх всебічний прогресивний розвиток [6, с. 115]. Компонентами суспільної безпеки є особиста безпека особи, громадська безпека, корпоративна безпека, безпека дорожнього руху та ін. Проте однією з найбільш важливих складових частин суспільної безпеки є безпека інформаційна.

Визначення об'єкта державного регулювання у сфері інформаційної безпеки передбачає обов'язкове звернення до нормативної бази, яка регулює відносини з приводу забезпечення інформаційної безпеки. Передусім це Конституція України від 28 червня 1996 р., Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII, ратифікована Україною Конвенції Ради Європи про кіберзлочинність від 23 листопада 2001 р. та ін. [7–9]. Ці акти чинного законодавства України містять категорію «інформаційна безпека», але офіційне тлумачення цього поняття наведено лише у Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09 січня 2007 р. № 537-V [10]. Так, інформаційна безпека визначається як стан захищеності життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого запобігається нанесення шкоди через: неповноту, невчасність і невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки застосування інформаційних технологій; несанкціоноване розповсюдження, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації. Водночас варіація визначення вказаного поняття видається нам недосконалою і такою, що потребує конкретизації. Дефініція не охоплює інтереси суспільства і держави в існуванні стабільного інформаційного середовища. Крім цього, вказаний законодавчий акт було прийнято тринадцять років тому і, незважаючи на формальну чинність, планований термін його дії у часі спливає. Це сприяє відсутності системного підходу до забезпечення інформаційної безпеки в Україні [11, с. 132].

Зміст категорії «інформаційна безпека» ми визначимо посередництвом тлумачення Доктрини інформаційної безпеки України, яку введено у дію Указом Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/217 [12]. У документі визначено, що стан інформаційної безпеки держави визначається ступенем захисту національних інтересів в інформаційній сфері. У свою чергу, національні інтереси України в інформаційній сфері складаються з життєво важливих інтересів особи в інформаційній сфері (забезпечення конституційних прав і свобод людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації; на захист приватного життя; захист від руйнівних інформаційно-психологічних впливів) і життєво важливих інтересів суспільства і держави (захист від деструктивного впливу агресивної пропаганди й інформаційного впливу інших держав, всебічне задоволення потреби фізич-

них і юридичних осіб в об'єктивній інформації, розвиток національної інформаційної інфраструктури та ін.). Як інтереси особи в інформаційній сфері, так і інтереси суспільства та держави визначаються здебільшого актуальними загрозами, а також ступенем впровадження досягнень глобального і національного технічного прогресу у сфері формування й оперування інформаційними даними.

Беручи до уваги викладене вище, *об'єктом державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки пропонуємо вважати суспільні відносини, які формуються у процесі державно-владної діяльності уповноважених органів управління, спрямованої на забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави в інформаційній сфері*. Забезпечення передбачає створення відповідної законодавчої бази, організаційно-правовий механізм попередження та виявлення ризиків і загроз національному інформаційному середовищу, припинення та ліквідацію негативних наслідків неправомірної діяльності у секторі обігу інформації, деструктивний вплив на технічну систему обробки інформації.

Національні інтереси в інформаційній сфері як об'єкт державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки є індикатором розвитку інформаційного середовища держави, динаміки обробки та використання інформації, потенційних можливостей соціуму використовувати та генерувати нову інформацію тощо. Водночас аналіз змісту державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки буде неповним, якщо не визначити предмет цієї діяльності. Оскільки предмет діяльності завжди виражає та фіксує конкретні властивості та закономірності розвитку об'єкта, предмет державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки передбачає визначення компетенції уповноважених органів управління в означеній сфері та їхнє функціональне навантаження.

Слід зазначити, що більшість органів державного управління певним чином беруть участь у заходах, спрямованих на забезпечення інформаційної безпеки держави. Проте безпосередньо ці функції покладено на Президента України, який діє через Раду національної безпеки і оборони (далі – РНБО), Кабінет Міністрів України, спеціально уповноважені інституції. Так, Президент України відповідає за державну політику у сфері національної безпеки держави. Посередництвом координаційної діяльності РНБО Глави держави координує політику у сфері відвернення загроз інформаційній безпеці інформаційною безпекою України. У зазначеному аспекті К. Тарасенко відзначає, що координаційна діяльність РНБО полягає у забезпеченні узгодженості в роботі різних органів державної влади та їхніх структурних підрозділів, а також органів місцевого самоврядування шляхом установа системних і стабільних зв'язків між ними, зокрема у сфері національної безпеки й оборони [13, с. 681]. РНБО здійснює низку регуляторних управлінських повноважень у сфері забезпечення інформаційної безпеки. Зокрема, РНБО розробляє стратегії, концепції, програми, плани розвитку органів сектору безпеки й оборони, управляє ресурсами захисту національної інформаційної інфраструктури України, здійснює забезпечення надходження необхідної інформації про загрози національній безпеці, її опрацювання і збереження, конфіденційності й використання в інтересах України, аналізує інформацію про стан і тенденції розвитку подій, що відбуваються в Україні й у світі, визначає потенційні та реальні загрози національним інтересам України, залучає до аналізу інформації посадових осіб і фахівців органів виконавчої влади, державних установ, наукових закладів, підприємств та організацій усіх форм власності.

Окрім РНБО, *Кабінет Міністрів України* у сфері інформаційної безпеки забезпечує здійснення інформаційної політики держави, фінансує спеціальні програми забезпечення інформаційною безпекою, координує роботу міністерств, інших органів виконавчої влади у цій сфері, здійснює розвиток урядових комунікацій.

Важливо також відзначити й те, що відповідно до положень вказаного документа визначено перелік і завдання органів державної влади, які на основі співробітництва розробляють і реалізують першочергові завдання у сфері забезпечення інформаційної безпеки держави. Зокрема, це Міністерство інформаційної політики України (до реорганізації у 2019 р.), Міністерство закордонних справ, Міністерство оборони, Міністерство культури,

Служба безпеки України, розвідувальні органи, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації. У п. 6 Доктрини інформаційної безпеки визначено пріоритетні напрями державної політики кожного з наведених відомств. Але головною особливістю їх діяльності є протидія визначеним у згаданому документі загрозам національним інтересам і національній безпеці України в інформаційній сфері,

Більш того, предмет державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки розкривається через нормативну деталізацію відповідних пріоритетів державної політики. Серед них слід насамперед виокремити створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них; удосконалення повноважень державних регуляторних органів, які здійснюють діяльність щодо безпеки інформаційного простору держави, створення ефективного механізму виявлення, фіксації, блокування та видалення з інформаційного простору держави інформації, яка загрожує життю, здоров'ю громадян України, пропагує війну, національну та релігійну ворожнечу, зміну конституційного ладу насильницьким шляхом або порушення територіальної цілісності України, загрожує державному суверенітету тощо. Реалізація цих заходів має обов'язково відбуватися після належної юридичної регламентації, адже «технічні» та «фізичні» методи захисту інформації як складники комплексу інформаційної безпеки мають бути унормовані, що сприяє формуванню інформаційної культури людини, соціальних спільнот, суспільства, держави, міжнародного співтовариства [14].

Висновки. Аналіз здобутків наукової розвідки щодо визначення змісту владно-розпорядчої діяльності у сфері забезпечення інформаційної безпеки, а також аналіз нормативних конструкцій актів чинного законодавства з питань забезпечення інформаційної безпеки дає підстави констатувати складність і багатоаспектність сутності об'єкта і предмета державного регулювання в означеному сегменті соціального існування. Так, об'єктом державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки пропонуємо вважати суспільні відносини, які формуються у процесі державно-владної діяльності уповноважених органів управління, спрямованої на забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави в інформаційній сфері. У свою чергу, предмет державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки становлять визначена у законодавстві компетенція уповноважених органів управління в означеній сфері, їх функціональне навантаження, нормативно визначені загрози у сфері інформаційної безпеки України, а також пріоритетні напрями державної політики в означеній сфері. В умовах прискореного розвитку науково-технічного прогресу і розвитку новітніх форм обробки і використання інформації об'єкт і предмет державного регулювання у сфері забезпечення інформаційної безпеки потребує постійної кореляції на рівні нормативного забезпечення. Відповідно, перспективним завданням сучасної юридичної науки є вироблення пропозицій задля удосконалення відповідних актів законодавства.

Список використаних джерел:

1. Красноступ М.Г. Проблема визначення об'єкта та предмета інформаційного права. *Офіційний інтернет-сайт Міністерства юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_7949 (дата звернення: 02.05.2020).
2. Сапронов О. Загальна характеристика об'єкта державного регулювання. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2010. Вип. 2. С. 52–61.
3. Іщенко І. Проблеми співвідношення понять «правове регулювання» і «правовий вплив» у сучасній теорії права. *Юридична Україна*. 2011. № 8. С. 21–27
4. Суб'єкти і об'єкти державного регулювання економіки. Інтернет-сайт «Навчальні матеріали он-лайн». URL: https://pidruchniki.com/1718081538689/ekonomika/subyekti_obyekti_derzhavnogo_regulyuvannya_ekonomiki (дата звернення: 04.05.2020).
5. Корнієвський О. Концепт суспільної безпеки: сучасний науково-експертний дискурс. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2009. № 21. С. 103–107.

6. Ситник Г.П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. Київ : НАДУ, 2011. 730 с.
7. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
8. Про національну безпеку України : Закон від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
9. Про ратифікацію Конвенції про кіберзлочинність : Закон України від 07 вересня 2005 р. № 2824-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 5. Ст. 71.
10. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки : Закон України від 09 січня 2007 р. № 537-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 12. Ст. 102.
11. Левченко О.В. Нормативно-правове регулювання інформаційної безпеки України: стан та шляхи вирішення проблеми. *Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил*. 2014. № 3 (40). С. 130–135.
12. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 р. «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 25 лютого 2017 р. № 47/2017. *Офіційний вісник Президента України*. 2017. № 5. С. 15.
13. Тарасенко К.В. Компетенція, форми і методи діяльності та відповідальність Ради національної безпеки і оборони України. *Форум права*. 2012. № 2. С. 681.
14. Лисенко С.О. Історія досліджень інформаційної безпеки як об'єкта правовідносин. *Верховенство права*. 2016 №2. URL: <http://sd-vp.info/2016/istoriya-doslidzhen-informatsijnoyi-bezpeki-yak-ob-yekta-pravovidnosin/> (дата звернення: 30.04.2020).

